

A „MÉRTÉKES INDÍTVÁNY”

THE “MODERATE MOTION”

Kohán Ádám* – Nagy Anita**

Absztrakt

Ezen jogi tanulmány körében a mértékes indítvány jogintézményének vonatkozásában teszünk ténymegállapításokat, melyek során a mértékes indítványt életre hívó jogpolitikai célokat és szükséghelyzetet ismertetve támasztjuk alá a jogintézmény létjogosultságát.

Tanulmányban sor kerül az aktualitást és az eredményességet alátámasztó statisztikai adatok ismertetésére.

Kulcsszavak: mértékes indítvány, viktimizáció, sértett, vádlott, ügyész, előkészítő ülés, vádalku

Abstract

In this legal study, we make factual findings regarding the legal institution of the moderate motion, during which we support the legal institution’s *raison d’être* by explaining the legal policy goals and emergency that called the moderate motion into existence. Finally, statistical data supporting the actuality and effectiveness will be presented.

Keywords: moderate motion, victimization, victim, defendant, prosecutor, preparatory session, plea bargain

1. Alapvetés

2018 július óta bevezetésre került az új büntetőeljárás törvény, melynek nem titkolt célja volt az eljárások gyorsítása, valamint a bíróságok munkaterhének csökkentése. Ennek egyik eszköze nem más, mint egy igen elterjedt és a gyakorlatban is gyakran igénybe vett jogintézmény, a „mértékes indítvány”.

Jelen kutatás keretein belül a bevezetés tekintetében fontosnak tartom megemlíteni az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló egyezmény 6. cikkének 1. pontját, mely hivatkozik a tisztességes eljárás tekintetében. Annak elemeiként nevesíti az ésszerű időn belüli elbírálást, a független és pártatlan bíróságot, a tisztességes és nyilvános tárgyalást, valamint a nyilvánosan kihirdetett ítéletet.¹

Mindenekelőtt a bűnös fél büntetőjogi felelősségre vonása a cél, valamint az eljárás minél gyorsabb és hatékonyabb realizálása, azaz eredményes befejezése. Jelen kutatás esetében,

* Kohán Ádám, ötödéves, nappali tagozatos joghallgató, Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, 007adam7@gmail.com

** Prof. Dr. Nagy Anita, egyetemi tanár, Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Bűnügyi Tudományok Intézete, Büntető Eljárásjogi és Büntetés-végrehajtási Jogi Tanszék, anita.nagy@uni-miskolc.hu

¹ BODA Zoltán: A büntetőeljárások gyorsításának igénye egyes alapvető jogintézmények árnyékában, Büntetőjogi Szemle 2022/1. szám, 9.

egy a büntetőeljárás során, - a vádemelés tekintetében - a gyakorlatban rendszerint majdnem mindig előforduló jogintézményt vettem alapul, mely nem más, mint a „mértékes indítvány”.

2. A fejlődés igénye a büntetőperек relevanciájában

Már a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (a továbbiakban: Be.) megalkotása és annak hatálybalépése előtt is jelentős problémaként jelent meg az éppen zajló büntetőperек elhúzódsága, mely gyakran indokolatlanul történt.² Mindezen probléma annak ellenére merült fel, hogy maga a társadalmi igény, valamint azon alapelvi szintű követelmény is megvolt, miszerint a büntetőpereket ésszerű időn belül kell befejezni ezzel is elősegítve a büntetőjogi felelősségre vonás rendszerének hatékony működését.

„Az eljárások elhúzódsának problémája és a büntetőeljárás gyorsítása anélkül, hogy annak hatékonysága és eredményessége ne csökkenjen”³, hanem inkább progresszív módon javuljon, már régóta fennálló és megoldásra váró akadályt képeznek a büntetőeljárás tekintetében.⁴ „Az igazságszolgáltatás a „legnagyobb bünt” azzal valósítja meg, ha az elkövetett bűncselekményre csak évekkel később ad választ. A késedelem veszélyezteti az eljárás sikerét, a kiszabott büntetés, az alkalmazott intézkedés várhatóan képtelen lesz a megfelelő eredményt elérni, értelmét, hatékonyságát veszti, vagyis rontja a nevelő hatást, és csökkenti az igazságszolgáltatás tekintélyét.”⁵

Ugyanakkor paradox módon muszáj észben tartanunk és látnunk, hogy az eljárás gyorsítása és hatékonyságának növelése nem eredményezheti magának a tisztességes eljárásnak a sérelmét, pontatlanságát és felületességét. Muszáj megtalálni azt a bizonyos arany középutat, mely megteremti a hatékonyabb és gyorsabb eljárás lefolytatásának lehetőségét, mindamelllett, hogy biztosítja az alapelvi szinten is megfogalmazott feltételek maradéktalan realizálódását a gyakorlatban. Továbbá a hatékonyság és gyorsaság, mint kitűzött célok nem állhatnak szemben a jogbiztonság alapvető kritériumával. Ezen aspektusok csakis egymás mellett, harmóniában képesek megvalósulni és működni, melyhez idő szükségeltetik.

2.1. A fejlődésben rejlő paradoxon veszélye

A korábban említett paradoxon talán itt jelenik meg számunkra leginkább, hiszen éppen a jogbiztonság az, ami ezt megvalósítja számunkra, ami némiképpen elgondolkodtató. A jogbiztonság lényege és annak központi magja abban lakozik, hogy a jogállamiság szerves részeként nem csupán az elkövető által megvalósított bűncselekmény minél eredményesebb üldözését, és ezáltal az elkövető büntetőjogi felelősségre vonását követeli meg, hanem mintegy elvárás támogat az állam irányába azon kötelezettség tekintetében, miszerint mindezek mellett az állam köteles tiszteletben tartani az alapvető jogokat, sőt azokat részesítse védelemben is.⁶

Ahhoz, hogy ezen utópikus elképzelés képes legyen maradéktalanul megvalósulni, azaz, hogy az ésszerű időn belül végbemenő tárgyalás joga is megvalósulhasson a fentebb támogatott követelményekkel fuzionálva, az államnak nem csupán nemzeti jogát alapul véve, az alkotmányos normákból, hanem a nemzetközi egyezményekből fakadó követelményeknek kell

² Uo.

³ Uo.

⁴ JUNG Noémi: Az időszerűség biztosításának eszközei, különös tekintettel az egyezsége, *Ügyészek Lapja* 2019/4-5. szám, 69.o.

⁵ BODA i. m. 9.

⁶ Uo.

eleget tennie és egyúttal meg kell teremtenie az egyensúlyt a tisztességes eljáráshoz való jog egyéb vetületei tekintetében is.⁷

3. Megoldást jelentő jogintézmény, a „mértékes indítvány”

Az évek során a jogalkotói tevékenységnek köszönhetően számos olyan reform, jogintézmény és rendelkezés született, melyek az eljárás hatékonyabbá tételén és gyorsításán túl célozzák a tisztességes eljárás követelményének betartását is. Jelen kutatás tekintetében az egyik ilyen releváns rendelkezés és jogintézmény nem más, mint a „mértékes indítvány”.

Azonban mielőtt elmerülnénk ebben a véleményem szerint kimondottan hasznos és hatékony jogintézményben, szeretném azt pontról pontra felvezetni.

3.1. Mi is az a „mértékes indítvány”?

„A Be. egyik célkitűzése a terhelti együttműködés szerepének erősítése, és ezzel az ügyek hatékony és időszerű elintézésének elősegítése. Az egyik eszköz ennek a jogalkotói célnak a megvalósítására a mértékes indítvány: a Be. 422. § (3) bekezdése⁸ szerint az ügyész a vádiratban indítványt tehet a büntetés vagy intézkedés mértékére, vagy tartamára arra az esetre, ha a terhelt az előkészítő ülésen a bűncselekmény elkövetését beismeri. Ha az ügyész a vádiratban nem tett ilyen indítványt, azt az előkészítő ülésen a vádismertetéssel egyidejűleg pótolhatja.”^{9,10}

Reflektálva a jogalkotói célokra, a mértékes indítvány legfőbb célja a terhelt motiválása arra, hogy önkéntesen beismerő vallomást tegyen. Mindezen tényezők tudatában konklúzióként elmondható, hogy a mértékes indítvány az eljárás gyors és hatékony befejezését szolgálja. Ezen jogintézmény azonban csak abban az esetben váltja ki a jogalkotó által elérni kívánt hatást, azaz tesz eleget rendeltetésének, ha a terhelt az előkészítő ülés során bűnösségét illetően beismerő vallomást tesz és lemond a tárgyaláshoz való jogáról, ezzel nagyrészt megkönnyítve és meggyorsítva az eljárás lefolytatását és a büntetőjogi felelősségre vonás megvalósulását. A korábban említett hatékonyságot célzó jogpolitikai attribútum tudatában csak indokolt esetben mellőzik az ügyészek ezen jogintézmény alkalmazását, ugyanis önmagában a mértékes indítványban foglalt, számszerűen meghatározott várható büntetés az esetek nagy százalékában képes oly mértékű ösztönző erőként hatni, hogy az elősegítse a vádlotti beismerést.

Összefoglalva tehát a mértékes indítvány célja, hogy a terhelt beismerő vallomást tegyen. Ezt a célt a törvény miniszteri indokolása aképpen fogalmazza meg, hogy az ügyészi indítvány az előkészítő ülésen való „egyezség kialakítását támogatja”.¹¹ „Elek Balázs szavaival élve, véleménye szerint a törvény biztosítja az ügyész számára azon lehetőséget, hogy ezen mértékes indítvány jogintézmény alkalmazásával honorálja a terhelti együttműködést, ennek keretében a beismerő vallomást, ugyanakkor megteremti ezzel annak lehetőségét, hogy az eljárási szereplők ne legyenek érdekeltek az eljárás elhúzásában.”^{13,12} Úgy is fogalmazhatnánk, hogy a terhelti beismerő vallomás és a tárgyalásról való lemondás „ellentételezéseként” jelenik

⁷ ANTALI Dániel Gábor: Az észszerű időn belüli tárgyaláshoz való jog és az új büntetőeljárás törvény külön eljárásai, *Eljárásjogi Szemle* 2018/3. szám, 22.

⁸ Be. 422. § (3) bekezdés

⁹ Be. 502. § (1) bekezdés

¹⁰ IGNÁZ György: A mértékes indítványok hatékonysága a törvényszéki kábítószerezés ügyekben, *Magyar Tudományos Művek Tára*, 243., <https://m2.mtmt.hu/api/publication/32577779> (A letöltés időpontja: 2024.10.01.)

¹¹ A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény indokolása, online hozzáférés a 422. §-hoz fűzött indokoláshoz, POLT Péter (szerk.): *Kommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényhez*. Wolters Kluwer, Budapest, 2018, Online hozzáférés uj.jogtar.hu/#doc/db/4/id/A1700090.TVI/lr/422/ (A megtekintés ideje: 2024.09.12.)

¹² IGNÁZ i. m. 243.

meg a mértékes indítvány, mely a terhelt számára mindenképpen egy kedvezőbb helyzetet és pozíciót teremt a tárgyalás során.^{13,14}

Több vádlottas ügyek esetében gyakran előfordul az, hogy a kisebb tárgyi súlyú bűncselekmények elkövetői részére az ügyészség úgymond kedvező mértékes indítványt terjeszt elő. Ezen vádlottnak az előkészítő ülésen történő kihallgatása és vallomása – amennyiben a mértékes indítványt elfogadja – nyilvánvalóan a nagyobb tárgyi súlyú bűncselekmény elkövetője számára hátrányos, mert terhelő tényeket tartalmazhat. Így előfordulhat olyan eset is, hogy a kisebb tárgyi súlyú bűncselekmények elkövetői a nyomozati szakban vallomást nem adnak elő, azaz élnek a hallgatás jogával, azonban az előkészítő ülésen – figyelemmel a kedvező mértékes indítványra – mégis beismerő vallomást tesznek, amely tehát olyan tényeket is érint, amely a későbbiek során terhelő bizonyítékként vehető figyelembe.

Mindezek alapján a mértékes indítvány társas elkövetés esetén nem csak a felső határ kijelölését jelenti, hanem taktikai okok alapja is lehet, mivel beismerő vallomás megtétele a tagadó többi vádlott számára hátrányos. Ezért indokolt azt is vizsgálni, - különösen olyan vádlottak esetében, akik a nyomozás során éltek a hallgatás jogával, azaz vallomást nem adtak elő – hogy a vádlott az előkészítő ülésen csupán taktikai okok miatt ad elő beismerő vallomást a kihallgatása során vagy azért, mert valójában beismeri a vádban közölt bűncselekmény elkövetését.

A másik nagy esetsorozat az, amikor egy vádlottal szemben több vádpont miatt emeltek vádat és ezen vádlott csak egyes vádpontok vonatkozásában tett beismerő vallomást a nyomozás során. A mértékes indítvány felajánlása viszont olyan vádpontokra is vonatkozik, amelyek elkövetését a vádlott nem ismerte el, végig tagadásban volt a nyomozás során.

Ezen körben megjegyzendő az is, hogy ha egyes vádpontok vonatkozásában nem állnak rendelkezésre olyan bizonyítékok, amelyek a vádlott bűnösségét kétséget kizáróan alátámasztanak, a mértékes indítvány elfogadása a vádlott számára hátrányos. Ilyen esetekben történik meg az előkészítő üléseken az, hogy a bíróság egyes vádpontok vonatkozásában a vádlott beismerő nyilatkozatát elfogadja, míg a többi vádpontot érintően (melyeknek elkövetését tagadja) a bíróság tárgyalást tűz ki, ilyenkor azonban a tárgyaláson a mértékes indítvány már nem alkalmazható, a beismerő nyilatkozat csak az ítélet meghozatalakor vehető figyelembe enyhítő körülményként. Ezen körben azért az is megjegyzendő, hogy azon vádpontok vonatkozásában, melyekre az előkészítő ülésen beismerő nyilatkozatot adott elő a vádlott, azokra nézve bizonyítást lefolytatni már nem kell. Természetesen ezen körben az is előfordult már, hogy a tárgyalási szakban a beismerő nyilatkozatát úgymond megváltoztatta és lényegében tagadó jellegű vallomást adott elő a továbbiakban. Ekkor felmerülhet az a kérdés, hogy melyik vallomása az, amelyre hitelt érdemlően történeti tényállást lehet alapozni. De ez már mérlegelés kérdése, amennyiben a bíróság a beismerő nyilatkozatától eltérő történeti tényeket állapít meg, akkor ezt részletesen indokolni köteles.

A gyakorlatban az is előfordul, hogy a társas elkövetés esetén a kedvező mértékes indítványt a kisebb tárgyi súlyú bűncselekmény elkövetője – aki egyébként a nyomozás során ténybeli beismerő vallomást adott elő, egyben a vallomása a vádlott társaira terhelő jellegű – azért nem fogadja el, mert az a vádlott társaira hátrányos lenne a terhelő jellege miatt. Különösen a költségvetési csalás bűncselekménye és az ehhez köthető közbizalom elleni bűncselekmények esetén figyelhető meg ez, valamint a köznyugalmat sértő (tipikusan garázdaság társas elkövetés esetén) bűncselekmények vonatkozásában.

Összességében érzékelhető az, hogy a mértékes indítvány jogintézménynek alkalmazása a büntetőeljárás gyorsítását eredményezte, különösen kisebb tárgyi súlyú bűncselekmények esetén. Azonban társas elkövetés vonatkozásában „taktikázásra” ad

¹³ Uo.

¹⁴ Be. 565. § (2) bekezdés

lehetőséget. Megjegyzendő ezen körben az is, hogy az ügyek egy nagy része büntetővégzés formájában indul, s az ügyészségnek ilyenkor nincs lehetősége, hogy mértékes indítványra indítványt tegyen. Erre a lehetősége akkor nyílik meg, amikor valamelyik fél a tárgyalás tartását indítványozza. Ilyen esetekben az ügyészség mértékes indítványát a vádlott csak az előkészítő ülésen ismeri meg, míg rendes eljárásban a vádirat tartalmazza pontosan. Ebből következően, amikor a büntetővégzéses eljárás után, tárgyalás tartását kéri, s az előkészítő szakba lép az ügy, a vádlott az előkészítő ülésen szembesül azzal, hogy az ügyészség milyen tartalmú mértékes indítványt kíván érvényesíteni vele szemben.

A tapasztalat tehát az, hogy a jogintézménynek bevezetése a büntetőeljárások gyorsítását eredményezte, véleményem szerint a tisztességes eljáráshoz fűződő érdek egyáltalán nem csorbult, azonban – ahogy fent leírtam – egyes ügycsoportok esetén „taktikázásra” ad lehetőséget, amelyet egyébként a büntetőeljárás nem tilt, azaz a vádlottaknak és a védőknek lehetőségük van arra, hogy a büntetőeljárás során a védekezésük taktikáját kidolgozzák, egymással összehangolják.

3.2. Miért lesz ezáltal kedvezőbb pozícióban a terhelt?

Felmerülhet a kérdés, azonban a válasz erre igen egyszerű. A megoldás ezen kérdésre nem más, mint azon tényező, hogy a mértékes indítvány a bírót felülről köti. A felülről kötést a Be. 565. § (2)¹⁶ bekezdése rendezi érdemben, miszerint a vádlott abban a tudatban mérlegelheti a számára nyitva álló lehetőségeket, hogy a bíróság az ügyész által tett, a mértékes indítványban megjelölnél súlyosabb szankciót nem alkalmazhat vele szemben.¹⁵

Mindezek alapján elmondható, hogy a mértékes indítvány lényegében a felső határ kijelölése az ügyészség részéről, azonban több esetben előfordul az, hogy az előkészítő ülésen válik nyilvánvalóvá, hogy nem alkalmazható, mert a vádlottnak a beszámítási képessége, és beismerésének önkéntessége nem állapítható meg. Több esetben előfordul az, hogy a vádirat is rögzíti a vádlott beszámítási képességére vonatkozó megállapításokat (például személyiségzavarban szenved), ezért az ügy az előkészítő ülésen nem fejezhető be.

3.3. Beszélhetünk-e alkudozásról?

Ignác György által írt, *A mértékes indítványok hatékonysága a törvényszéki kábítószerek ügyekben* című munkájában a szerző úgy fogalmaz, hogy a mértékes indítvány tekintetében megvalósuló pozíciók során az ügyész és a terhelt alkudozásáról is beszélhetünk. Véleménye szerint az alkupozió azon alapul, hogy a beismerő vallomás, az együttműködés és a tárgyalásról való lemondásért cserébe az ügyész egy, a vártnál enyhébb joghátrányt fog megjelölni a mértékes indítványban, mely még a bíró által sem változtatható súlyosabbra, ezzel egy felső határt szabva az ítéletnek. Lényegét tekintve az állítás nem kimondottan helytelen, azonban fontos kihangsúlyoznunk, hogy semmilyen körülmények között nem beszélhetünk „alkudozásról”, nem jön létre terhelti vagy ügyészi „alkupozió”.

Miért nem beszélhetünk alkudozásról? Ennek indokolása nagyon egyszerű. Amikor az ügyész mértékes indítványt tesz, akkor nem várja a terhelti oldalról ajánlat tételét. Az ügyésznek nincsen szüksége semmilyen felajánlásra, ugyanakkor nem kell mérlegelnie, valamint hajlania a terhelt által támasztott feltételek kielégítése felé. Egyszerűen felajánlja az ügyész a mértékes indítvány lehetőségbe vételét a terhelt számára, aki, ha elfogadja, akkor élhet vele, ha pedig nem, akkor nagy kockázatot vállalva folytatódik az eljárás. Ilyen értelemben az alkudozás, mint megvalósuló kapcsolat az ügyész és a terhelt között ellehetetlenül.

¹⁵ IGNÁCZ i. m. 243.

Fontos azonban reflektálnunk azon tényre, hogy ha hipotetikusán is beszélünk alkudozásról, akkor sem egy megszokott. Az ügyész sokkal nagyobb hatalommal, előnnyel rendelkezik a terhelttel szemben, hiszen a mértékes indítványban foglalt szankció mértéke a bírósági döntéshozatal tekintetében felsőhatárként szolgál, aminél a bíró feljebb nem terjeszkedhet. Ezen előny elegendő a motiváció kiváltására ugyanakkor a másik fél, tehát a terhelt nem tud semmit felajánlani, ami egyenértékű lenne ezzel az előnnyel az ügyész számára. „A megegyezést a törvény azzal is segíti, hogy a bíróság tagjai kérdezhetnek az ügyésztől, és az ügyészhez intézendő kérdésre a vádlott és a védő indítványt tehet.”¹⁶

Ezen attribútum tekintetében elmondhatjuk, hogy a mértékes indítvány megfeleltethető az angolszász jogrendszerben elterjedt, mint annak egy továbbfejlesztett változatának, a vádalku egyik típusának, a *sentence bargaining*nek. Ebben az esetben az ügyész nem az elkövetett bűncselekménnyel szemben emelt vádat vagy a bűncselekmény minősítését fogja módosítani, hanem jogánál fogva a büntetéskiszabás tekintetében biztosított mozgásteret felhasználva fogja a terhelt javára módosítani.

A mértékes indítványt tekintve egy vádalkuról beszélhetünk és mint olyan, a fő aspektus amire épít az a kompromisszumkészség.¹⁷ Ezen tényezőből adódóan csakis akkor tud megfelelően funkcionálni és beváltani a hozzá fűzött reményeket, ha a vádlott együttműködését a hatóságok valódi engedményekkel honorálják, mely jelen esetben az enyhébb büntetés kiszabása lesz.¹⁸ „A vádlott akkor bízhat ebben, ha a mértékes indítvány és az általános szabályok szerint megtett ügyési indítvány összehasonlításából egyértelműen kitűnik számára, hogy a mértékes indítványban írt szankció ténylegesen, érdemben kedvezőbb.”¹⁹

A mértékes indítvány ugyanakkor magában foglalja az ügyész azon érdekeltségét, hogy az ügyet minél gyorsabban és annál nagyobb hatékonysággal fejezze be.²⁰ „Mindazonáltal megállapítható, hogy az ügyész érdekei nagy mértékben egybe esnek a bíróság érdekeivel, melyek a tehermentesítés, az eljárás gyorsítása és a bizonyítási nehézségek elkerülése az ügyész számára ugyanúgy pozitív végkimenetelt jelent, mint a bíróság számára.”²¹ „A tehermentesítést külön is ki kell emelni, hiszen az ügyész is részt vesz a tárgyalásokon, így a tárgyaláshoz való jogról történő vádlotti lemondás érdemben csökkenti az ügyészség munkaterhét is.”²² „Mivel a megegyezéssel eljárásokban a jogorvoslati jogosultság tényleges gyakorlása elenyésző, a munkateher csökkenése a másod- és harmadfokú eljárásokban is jelentkezik.”²³

Ahogy az korábban ismertetésre került, mind a két fél kompromisszumára szükség van, mely során a terhelti együttműködést, beismerő vallomást és a tárgyaláshoz való jogról való lemondást honorálja az ügyész egy a kiszabható büntetési tételnél enyhébb szankcióval, melyet majd a mértékes indítványba fog megjelölni.

4. A viktimizáció kérdése

Mindezeket leszámítva az eljárás hatékony és gyors lefolytatásán túl az ügyész más tényezőt is számításba vesz, ami nem más, mint a későbbi viktimizáció. A viktimizációról meg kell említeni a bűncselekmények áldozatainak jogaira, támogatására és védelmére vonatkozó minimumszabályok megállapításáról és a 2001/220/IB tanácsi kerethatározat

¹⁶ Be. 502. § (6) bekezdés

¹⁷ NAGY Anita: Eljárást gyorsító rendelkezések a büntetőeljárás bírósági szakaszában. Doktori Értekezés, Miskolc, 2007, 40.

¹⁸ HERKE Csongor: Megállapodások a büntetőperben, PTE Állam- és Jogtudományi Kar, Pécs, 2008, 58–66.

¹⁹ IGNÁCZ i. m. 244.

²⁰ Uo.

²¹ HERKE i. m. 58–66.

²² IGNÁCZ i. m. 244.

²³ Uo.

felváltásáról szóló 2012. október 25-i 2012/29/EU Irányelv (9) preambulumbekzdését, mely fogatosítja azon kiemelkedő jelentőséggel bíró jogpolitikai célt, miszerint a bñncselekmények áldozatait meg kell védeni a másodlagos és az ismételt áldozattá válástól, továbbá a megfélemlítéstől és a megtorlástól.²⁴ Fontos megemlíteni az (53) preambulumbekzdést, mely kiemeli, hogy a korábban felsorakoztatott jogpolitikai célok elérése érdekében az áldozat büntetőeljárásban való részvételének korlátozásával is meg lehet valósítani.²⁵

A viktimizáció elkerülését jelen esetben a tárgyalásról való lemondás fogja szolgálni, ugyan ezen jelenséget, mint kardinális tényezőt kell számításba vennie az ügyésznek. Ezen szempont különösen fontos szerepet tölt be az olyan ügyek és sértettek relevanciájában, ahol, illetve akik szexuális bñncselekmény áldozataivá váltak.

5. A „mértékes indítvány” jelene

A mértékes indítvány, mint jogintézmény és mint opcionális lehetőség az ügyész eszköztárát színesíti, az eset körülményeit mérlegelve terjeszti azt elő, ugyanakkor ne gondoljuk, hogy nincs keretek közé szorítva ennek gyakorlása során. A keretet megszabó a büntetőbírószági eljárásban folytatandó joghátrány-indítványozási és fellebbezési gyakorlat egyes kérdéseiről szóló 1/2018. (VI. 30.) LÜ h. körlevél (a továbbiakban: Körlevél) 2. pontja az ügyészi mértékes indítvánnyal kapcsolatosan a következőképpen rendelkezik: „Az általános joghátrány-kiszabási indítványhoz – illetve ezen belül az ügyész által megfelelőnek tartott konkrét tartamhoz, mértékhez – képest csupán annyiban térhet el, amennyiben az ügyésznek szükségszerűen enyhítő körülményként kell értékelnie a terhelt beismerő vallomását”²⁶. A körlevél a továbbiakban a beismerő vallomás kimagasló jelentőségéről és az eljárásban jelentett nyomatékáról értekezik, megállapításai a bíró gyakorlatban az idő során kiforrott elvekkal nagy mértékben megegyeznek.²⁷

A körlevél ugyanakkor megfogalmaz véleményem szerint egy igazán vitatható állítást, mely a következőképpen szól: jelentős tárgyi súlyú bñncselekmény esetében, különösen, ha több, nyomatékos súlyosító körülmény állapítható meg, a beismerés ténye csak csekély mértékben (adott esetben egyáltalán nem) mérsékelheti a joghátrányt, illetve ugyanez a helyzet a társadalomra csak igen kis mértékben veszélyes cselekményekkel összefüggésben is, amikor – figyelemmel az esetlegesen fennálló egyéb enyhítő körülményekre – beismerő vallomás híján is igen enyhe joghátrány indítványozása látszik indokoltnak.”

Azonban nem esik szó ilyen büntetékiszabási megfontolásról az 56. BK véleményben, ugyanakkor ilyen jelenség a bírói gyakorlatban sem érvényesül egységes szinten²⁸. Mit is értünk ezalatt? Jelen felvetés kardinális szerepvállalása és paradoxona abban rejlik, hogy a 15. számú Irányelv fogatosította, hogy „A törvény szigorát kell alkalmazni az élet elleni vagy azt veszélyeztető, különösen súlyos bñncselekmények elkövetőivel szemben”, ugyanakkor ezek tekintetében nem rendelkezik az Irányelv azon lehetőségről, és ezáltal azt nem is zárja ki, hogy

²⁴ A bñncselekmények áldozatainak jogaira, támogatására és védelmére vonatkozó minimumszabályokmegállapításáról és a 2001/220/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról szóló 2012. október 25-i 2012/29/EU Irányelv (9) preambulumbekzdése

²⁵ Uo.

²⁶ <https://ugyeszseg.hu/pdf/korlevelek/1-2018%20luh.pdf> (A letöltés ideje: 2024.10.01.)

²⁷ 56. BK vélemény II/1 1. pont

²⁸ BOLYKY Orsolya: Az emberölések jogi és kriminológiai jellemzői, különös tekintettel a mentális tényezők büntetőjogi értékelésére. Doktori Értekezés, Budapest, 2017, jak.ppke.hu/uploads/articles/12332/file/Bolyky_O_doktori_dolgozat_k.pdf (A letöltés ideje: 2024.10.01.)

a terhelt által tett beismerő vallomás a későbbiek során, főképpen a büntetéskiszabás relevanciájában akár nyomatékos enyhítő körülményként is értékelhető legyen.

A körlevél rendelkezései a következő iránymutatást követik. Abban az esetben, ha a terhelt által beismerő vallomás történt, ugyanakkor az ügyész által a beismerő vallomás már eleve a szankció kiszabásának idején figyelembevételre került, valamint, ha a beismerés ténye a szankció mérséklésére alkalmatlan, akkor maga a mértékes indítvány nemében megegyezhet az általános indítvánnyal is, ezáltal az ügyész az előkészítő ülésen az egyébként is megfelelőnek tartott mértéket, tartamot közli.²⁹

Úgy vélem a mértékes indítvány, mint jogintézmény, jogpolitikai céljaival nem kellőképpen összeegyeztethető ezen rendelkezés, hiszen likvidálja a motívumot, mely kiváltaná a beismerő vallomást a terhelti oldalon, így nem csupán az eljárás hatékonyságát és gyorsaságát teszi kivitelezhetetlenné, hanem magát a későbbi viktimizáció megvalósulását is elősegíti, mely semmiképpen sem előnyös a sértett szemszögéből nézve. Mindezekből levezethető, hogy maga a Körlevél a mértékes indítvány tekintetében a beismerő vallomást helyezi központi pozícióba, annak értékelését írja elő, melynek súlypontja a tárgyalás és a bizonyítási eljárás lefolytatásának elkerülésében realizálódik. Ezen célzat lényegét tekintve megfelel a jogpolitikai céloknak, azonban nem elégíti ki azokat maradéktalanul, hiszen az általános indítvány és a mértékes indítvány ugyan azt a szankciótípust fogja tartalmazni, ami a védelem számára nem fog biztosítani kellő tájékoztatást arról, hogy valójában milyen mértékű kedvezményben gondolkodik az ügyész, milyen mértékű kedvezményt tud nyújtani a beismerő vallomás és a tárgyalásról való lemondás kompenzálásaként.³⁰

Ugyanakkor továbbra is fennáll azon opcionális lehetőség a terhelt oldalán, hogy ha a felajánlott, mértékes indítványban foganatosított szankció nemét és mértékét elfogadja, abban az esetben az eljárás valóban gyorsabban befejezhető, valamint számításba kell vennie a terheltnek, hogy az előbb említett szankció mértékétől súlyosabbat a bíróság semmilyen körülmények között nem jogosult meghatározni. Ezen lehetőség ugyanakkor a terhelt pertaktikáját képes oly mértékben befolyásolni, hogy célul a tagadást, és azáltal az eljárás elhúzódását fogják kívánni annak érdekében, hogy kedvezőbb helyzetbe kerüljön a terhelt, hiszen egy hosszabb ideig tartó bírósági eljárás végén a bíróságnak az eljárás elhúzódását értékelnie kell a szankcióalkalmazás során.³¹ „A tagadás folytán arra is van esély, hogy a bizonyítás eredményeként a tényállás a tényállás a vádlott javára módosuljon, de a védelem azt is mérlegelheti, hogy az összbüntetés lehetősége vagy az előzetes fogvatartás beszámítása folytán a beismerés összességében kedvezőbb helyzetbe hozhatja.”³²

6. Az előkészítő ülés és a „mértékes indítvány” kapcsolata

Ahogy az a korábbiakban kifejtésre került, az előkészítő ülésen az ügyész élhet a mértékes indítvány lehetőségével, melyet felajánl a terhelt számára. A mértékes indítványban foglalt büntetési tétel a bíróságot kötni fogja, így attól súlyosabb irányba nem térhet el. A terhelt választhat, hogy elfogadja vagy sem, ehhez igazítva a pertaktikát. A mértékes indítvány jogintézményének kapcsán elmondható, hogy az előkészítő ülésen történő beismerést követően

²⁹ IGNÁCZ i. m. 245.

³⁰ Uo.

³¹ A 2/2017. (II. 10.) AB határozat szerint az eljárás elhúzódása sérti az észszerű határidőn belüli elbíráláshoz való jogot. A jogsérelem orvoslásának pedig egyik módja a bíróságok által, ha a terheltet kedvezményben részesíti. Ugyan ezen szemléletet osztja a Be. 564. § (4) bekezdés b) pontja is, mely foganatosítja, hogy a bűnösséget megállapító ítélet indokolása tartalmazza az eljárás elhúzódására való utalást, abban az esetben, ha a bíróság ezen tényt a büntetés kiszabásakor, azaz az ítélet meghozatalakor enyhítő körülményként vette figyelembe.

³² Ignác i. m. 245–246.

többek között a szankcióbéli kedvezmény mellett a hosszas bírósági eljárás elkerülése is nagy motivációként realizálódik.

Ugyanakkor fontos megemlítenünk, hogy a terheltnek más lehetősége is van arra nézve, hogy a hosszas eljárástól megkímélje magát. Mindez pedig a Be. 430. § (1) bekezdésében került meghatározásra mely alapján: a vádlott a vádemelést követően a tárgyaláson való jelenlét jogáról bármikor lemondhat. Tehát konklúzióként levonható, hogy a terheltnek jogában áll megtenni azt, hogy utoljára csak az előkészítő ülésen jelenik meg, mely természetesen jogában áll. Ez azonban azt is jelenti, „hogy a büntetőeljárás hatálya alatt állás valamennyi kézzel fogható hátrányát ki tudja küszöbölni a vádlott anélkül, hogy beismerné a bűncselekmény elkövetését.”³³

Összességében elmondható, hogy az előkészítő ülésen történő terhelti beismerés mellett és ellen is több érv szól. Ellene lényegében a korábban kifejtettek mellett még megemlíthetjük azon esetet, amikor maga a szankció mértéke megegyezik az eleve tervezett mértékkel, azaz az eredeti indítványban foglaltakkal azonos a mértékes indítvány tartalma. Mellette szóló érvként nevesíthetjük a szankció mértékében realizálódó kedvezményt, mely ugyanakkor nem csak enyhébb a tervezettnél, hanem a bíróság irányába is egy maximumot jelent, amit nem léphetnek túl. Ezek azonban olyan faktorok és aspektusok, melyek előre nem jósolhatóak meg, így azokat kiszámítani sem lehet.

Elmondható továbbá, hogy a terhelt általi mérlegelés eredménye legalább olyan nehezen számítható ki, mint maguk az aspektusok, egy azonban biztos, hogy a terhelti döntés és ezáltal az önkéntes beismerés a megtett ügyészi szankcióalkalmazási indítvány és a mértékes indítvány összehasonlításának eredményeképpen fog megszületni. Valójában, hogy mi minősül a terhelt számára érdemben kedvezőbb feltételnek, mely arra motiválja, hogy az előkészítő ülésen beismerő vallomást tegyen, legalább annyira kiszámíthatatlan, mint maga a mértékes indítvány, annak megtétele előtt. Azonban „Nagy bizonyossággal állítható, hogy a nemében is enyhébb szankció felajánlása nagy valószínűséggel motiváló erővel bír. Így elsősorban a büntetés helyett intézkedésre, végrehajtandó szabadságvesztés helyett felfüggesztett szabadságvesztésre, szabadságvesztés helyett közérdekű munkára vagy pénzbüntetésre tett indítvány arra utal, hogy a vádlott kedvezőbb helyzetbe kerülhet egy előkészítő ülésen megtett beismerő vallomással és az enyhébb, de garantált szankcióval, mint egy hosszabb ideig tartó tárgyalás végén a nehezebben kiszámítható szankcióval.”³⁴

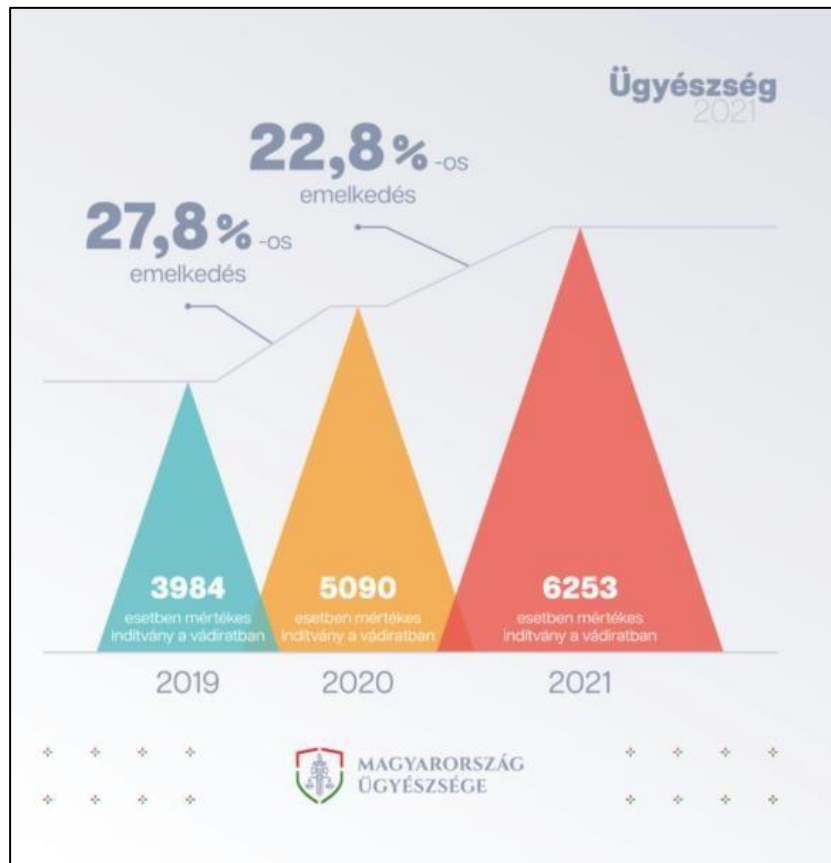
A fentebb részletezett szempontok alapján azon konzekvencia fogalmazható meg, hogy a mértékes indítvány fő motiváló ereje abban rejlik, hogy az általános szabályok szerint megtett szankcióalkalmazási indítványban szereplő mértéknél enyhébbet tartalmaz.

7. Statisztikai adatok elemzése

Végezetül a kutatás ezen szekciójához érvén szeretnék néhány statisztikai eredményt ismertetni és elemezni, melyek véleményem szerint képesek még inkább alátámasztani ezen jogintézmény létjogosultságát és fényes jövőjét hazánk joggyakorlatában. Statisztikai adatok szempontjából egy 2020/21-es kimutatást választottam, mely kellőképpen alkalmas az általam korábban támasztott kijelentések igazolására.

³³ Uo.

³⁴ Uo.

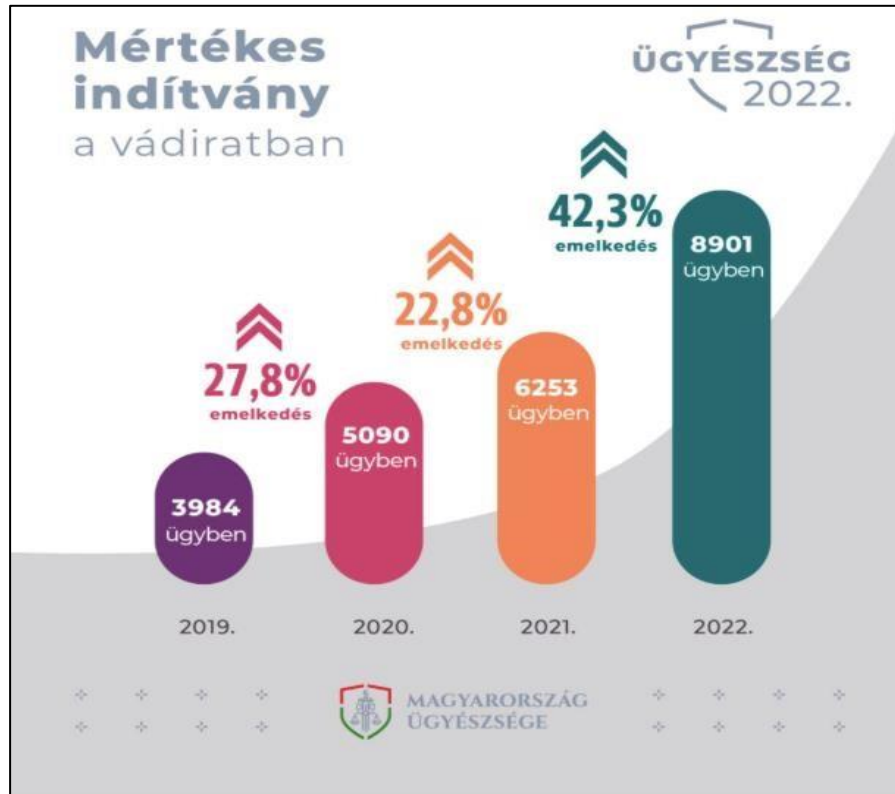

Forrás: <https://ugyeszseg.hu/ugyeszseg-2021-a-mertekes-inditvany/>

Ahogy az ábra is tökéletesen szemlélteti a 2021-es évet tekintve 6253 ügyet illetően élt az ügyészség a mértékes indítvány jogintézményével, ami az előző évhez képest (2020, melyben 5090 ilyen ügy volt) 22,8%-os emelkedést eredményezett. Mindez képes alátámasztani a jogintézmény által a gyakorlatban realizált szükségszerűségét és hatékonyságát, ugyanakkor, ha még több bizonyítékra lenne szükségünk, akkor elég, ha megvizsgáljuk a 2019-es évet, amelyben csupán 3984 ilyen eset volt.³⁵

Konklúzióként elmondható, hogy mindenképpen emelkedő tendenciának lehetünk tanúi, mely arról is árulkodik, hogy a mértékes indítvány igenis képes olyan motívumként megjeleníteni a terheltek előtt, mely alkalmas beismerő vallomás kiváltására, ugyanakkor a jogintézmény és kutatás aktualitása is megkérdőjelezhetetlen. Ha a korábban elemzett évekhez hozzá vesszük a 2022-es évet is, akkor nyomatékosabban kijelenthetjük, hogy a mértékes indítvány jogintézménye a tapasztalatok és az eredmények alapján hatékony eszközeként jelenik meg a büntetőeljárások gyors befejezésének.

³⁵ <https://ugyeszseg.hu/ugyeszseg-2021-a-mertekes-inditvany/> (A megtekintés időpontja: 2024.10.11.)

Forrás: <https://ugyeszseg.hu/ugyeszseg-2021-a-mertekes-inditvany/>

8. Összegzés

A mértékes indítvány tekintetében mindenképpen elmondható, hogy nagymértékben hozzájárul a bíróságokon megjelenő, némiképpen a büntetőeljárást lassító és terhelő ügyteher mérséklésében, továbbá elősegíti az eljárások gyors és hatékony befejezését.

Nem utolsó sorban a vádalku tekintetében akár más bűnelkövetők felelősségre vonását is előmozdítja, látens bűncselekmények feltárásával, ezáltal a büntetőeljárás jogpolitikai célját és rendeltetését támogatva. Végezetül hozzájárul a sértettek kíméléséhez is, mely a viktimizáció elkerülésében és likvidálásában rejlik.